

IZ LITURGIJSKO GLAZBENOG DOGAĐANJA U PARIZU LJETA 1980.

Već kao da se je ustalila praksa da se u ljetnim mjesecima veliki gradovi ostavljaju turistima, a dobar dio stanovništva potraži kakav kutak mira i odmora negdje drugdje, ponajčešće na moru ili u planini. U takvim sredinama kulturni život ljeti ipak ne zamre, nego se pod različitim vidovima i intenzivira.

Od kulturnih manifestacija u Parizu vezanih uz Crkvu svakako je najpoznatija »smotra«¹ orguljaša u katedrali Notre-Dame, nazvana *Auditions d'orgue du dimanche*. Ulaz je besplatan. Ti su koncerti posjećeni vrlo dobro, iznad svih realnih očekivanja, pogotovo za takvu vrstu glazbe i to uglavnom od publike mlađeg uzrasta. Nema nimalo poznatijeg orguljaša po svijetu koji ne zna za tu smotru i koji ne priželjkuje da ga bar jednom uvrste u popis koncertanata. Susreću se tu i oni u srednjim i starijim godinama, ali ima i ambicioznih mladaca kojima je i ovaj koncert važna stepenica i odskočna daska. Već je postalo tradicionalnim da je koncert za 15. VIII. — za Veliku Gospu, patrona katedrale, rezerviran za orguljaša bazilike *Pierra Cochereaau*. Za taj koncert katedrala je bila, a sjetimo se kolika je, doslovno kao šipak puna. Cochereaau se je, kako i dolikuje takvu majstoru, predstavio samo improvizacijama na teme marijanskih gregorijanskih antifona. Dosadašnji ciklusi koncerata završavali bi blagdanom Velike Gospe; ove godine se je produžio sve do 28. rujna. Završni koncert održan je u katedrali Chartresa; izvodili su ga ovogodišnji laureati međunarodnog konkursa *Grand Prix de Chartres*. Orguljaši su uistinu iz najrazličitijih krajeva. (Nećemo ih nabrajati). Prošle godine je i naš Anđelko Klobučar svirao. Program koji su izvodili pretežno je suvremena orguljska literatura, autora i po godinama rođenja mladih i po zrelosti djela također mladih. Mnogi od tih orguljaša prezentirali su isključivo suvremenu nacionalnu orguljsku literaturu. Bach i klasični klasici orgulja prilično su slabo ove godine prošli.

U istoj katedrali za vrijeme nedjeljnih sv. misa u 11 h 30' nastupali su razni zborovi iz mnogih francuskih gradova i mnogih zemalja koji su spremili kompletni glazbeni program ali tako da se i puk može uključiti. (Kad ćemo nešto slično doživjeti u zagrebačkoj ili splitskoj katedrali?) I inače, te mise u Notre-Dame mogu uistinu poslužiti kao uzor kako je sve pripravljeno, kako svoje mjesto u liturgiji nalazi i zbor i puk, gregorijanski koral, polifonija i pučka popijevka, orguljski uvodi i pratnja, adekvatna kratka proповјed i molitva vjernika. To je kompletni religiozno-liturgijski i umjetnički doživljaj. Misama u 10 h predhode pjevane Laude koje pjeva čitava crkva. Na više se, se, naime, mjesta u crkvi nalaze papiri s otisnutim melodijama i tekstovima Lauda i Mise dotične nedjelje ili blagdana. (A pjevane Vespere podsjećale su me na drage dane mojih bogoslovnih studija u Zagrebu.)

Seriju konferencija *Recherches et Experiences Spirituelles* ove godine održava se po sedmi put. Nastupili su vodeći teolozi kao Urs von Balthasar, Yves Congar, El Coune i drugi. Njihovim konferencijama prethodili su glazbeni uvod — kratki glazbeni recital, meditacija — bilo instrumentalne bilo zbarske glazbe.

Veliki glazbeni i glazbeno-liturgijski događaji u Notre-Dame ostali su zabilježeni na gramofonskim pločama i kasetama, kao i nezaboravni boravak sv. Oca Ivana Pavla II. u Francuskoj. To su čitavi albumi. Svaki bi diskofil i glazbeni sladokusac trebao imati te albume i serije, jer ta glazba odmara, rasterećuje, uzdiže, oplemenjuje; doduše i košta.

U ljetnoj sezoni od 31. kolovoza do 6. rujna održavao se je na pariškom Katoličkom institutu trideseti turnus predavanja o glazbenoj pedagogiji: prvi ciklus

namijenjen je onima koji poučavaju glazbu a to im nije glavna profesija, drugi je namijenjen profesorima glazbe po školama različitih stupnjeva, treći animatorima i odgovornima za glazbu u pojedinim grupama (molitvenim, karitativnim ...) i četvrti za zborovode. Sva predavanja i vježbe imaju smjer općeglazbenog permanentnog obrazovanja, ali pod posebnim vidom liturgijske primjene.

Treba također spomenuti ljetne glazbeno-liturgijske sastanke i tečajeve koji se održavaju po čitavoj Francuskoj: *Sessions de Musique Liturgique*. Isti predavači s dobro pripremljenim predavanjima idu po raznim gradovima i drže predavanja i praktički demonstiraju ono što treba. Čitava sesija je podijeljena u osam serija: liturgijska glazba, instrumenti u liturgiji, glazbena pedagogija, mladi orguljaši, glazbeni tjedni, pjevani časlovi, sekcija gregorijanskog korala i o centrima »glazbenih blagdana«. Toliki rad, razrađen i dobro pripremljen, ne može a da ne donese ploda; i sada iz te perspektive sjetimo se naše situacije.

U gotovo svakoj pariškoj crkvi pravi je užitak sudjelovati u sv. misi. Impresionira pripremljenost: od ministranata i čitača do predvodnika pjevanja, orguljaša i dirigenta, od svih vjernika-župljana do svećenika celebranta. Za vrijeme moga ljetnog boravka u Parizu posjetio sam dobar dio pariških crkvi i nigdje nisam susreo nekakve vokalno-instrumentalne sastave stila zabavnačke glazbe. Susreo sam tu i tamo gitaru, ali samo nju, i to vrlo diskretno. Izgleda da je Francusku prošla, ukoliko ju je pravo i zahvatila, pomodarska ludost zabavnjačenja po crkvama. Ništa od staroga nisu napustili na laku ruku, a otvorili su se blagom utjecaju nacionalnog i novog, ali bez žurbe i kompleksa.

Ovim kratkim prikazom, razumije se, nije obuhvaćena sva ljetna glazbena djelatnost u Parizu, pa ni ona vezana uz Crkvu ili izravno uz liturgiju.

Petar Zdravko BLAJIĆ

TJEDAN HARFE U NIZOZEMSKOJ

Od 9. do 19. srpnja 1980. prisustvovala sam svečanom međunarodnom »Tjednu harfe«² (Harp Week), koji se ove godine održao u Nizozemskoj dvadeseti put. Taj je neobično zanimljiv »festival-seminar«³ ove, kao i nekoliko posljednjih godina, bio priređen u starom, nekadašnjem samostanskom kompleksu »Rolduc«, u blizini gradića Kerkrade, na krajnjem jugu zemlje, uz samu njemačku granicu.

Program čitavog Tjedna, kao i atmosfera koja je vladala u tom zdanju iz XVII. stoljeća među dvije stotine prisutnih harfista, bili su jedinstveni i nezaboravni. Organizatori su uspjeli da brojem i kvalitetom koncerata, predavanja, diskusija, izložbi, ploča i dia-projeksija, a i izletima i zabavnim priredbama, otrgnu za vrijeme trajanja Festivala prisutne iz vanjskog svijeta i stvore dojam da na zemlji ne postoji ništa drugo osim harfe.

Pružila nam se jedinstvena prilika da čujemo recitale dvanaestgodišnje djevojčice iz Japana Naoko Yoshino, zatim dobitnice prve nagrade na prošlogodišnjem VII. međunarodnom natjecanju harfista u Jeruzalemu Emily Mitchell, dobitnika pete nagrade na istom konkursu Francuza Pierre-Michela Vigneaua, obojenu harfisticu s Martinika Arcolu Clark, predivnu zvučnost i tehniku Engleza Davida Watkina te, uz mnoge druge, doajena ruske harfističke škole i nenadmašivog majstora Veru Dulovu.

Imala sam sreću nastupiti na »Parade Koncertu« na samom početku »Tjedna« u kazalištu obližnjeg grada Kerkrade s djelima naših skladatelja za harfu solo. Budući da me je nekolicina prisutnih harfista pitala gdje bi mogli nabaviti note tih kompozicija, zaključujem da je moja izvedba postigla uspjeh. Bilo mi je vrlo neugodno odgovoriti im da niti jedna od izvedenih skladbi nije štampana, no zato sam zainteresiranima poslala kasnije od kuće fotokopije.

Osim ovih »službenih« koncerata velik su broj nastupa imali mladi harfisti, od kojih su neki još učenici i studenti, sa svojim programima. Lijepo se mogla pratiti razlika u načinu sviranja, tehnicima i interpretaciji omladine pojedinih naroda.

Neobično su zanimljiva bila dva ciklusa predavanja s glazbenim izvedbama djela i diskusijama. Jedan je vodila belgijska harfistica Francette Bartholomé pod nazivom: »Harfa u avangardnoj glazbi«. Odlične izvedbe i prisutnost većine skladatelja djela o kojima je bila riječ, kao i njihovo tumačenje tih djela i svojih općih stavova, učinilo je da je mnogim prisutnima suvremena muzika postala znatno razumljivija i osmišljenija. U drugom je ciklusu suvremeni skladatelj i veliki poklonik i poznavalac harfe Sergiu Natra analizirao (uz izvedbe i razgovor s prisutnima) tri kapitalna djela literature za harfu: *Sonate* Ph. Em. Bacha i Paula Hindemitha te *Plesove* za harfu i gudače Claudea Debussyja.

Jedan je festivalski dan bio posvećen tzv. »non pedal« harfi, kada smo imali prilike čuti južnoameričku diatonsku harfu Rolanda Ortiza, keltsku harfu Regisa Chenuta, zatim japanski ansambl Koji Amado, sastavljen od sedam harfa bez pedala i mnogo mladih budućih harfista koji započinju svoje studije na ovom jednostavnijem sistemu instrumenta.

Bilo je zatim izložaba starinskih instrumenata, nekako je suvremenih tvrtki dovelo svoje modele na ogled i prodaju, isto tako note, žice i drugi pribor.

Osim svega sam imala prilike svirati i na »kromatskoj« harfi, sistemu s dva reda prekrštenih žica, kojim se danas gotovo više nitko ne služi.

Sve u svemu: veliko duhovno, a i stručno obogaćenje!

Rajka DOBRONIĆ

KUĆNO MUZICIRANJE U DURU I MOLU

Dobro staro kućno muziciranje uzelo je u Njemačkoj takav zamah, da je skoro nemoguće naći profesora ili nastavnika koji bi u svom rasporedu sati našao mjesta za novog đaka. Zborovi i orkestri mogu bez problema podmlađivati svoje redove. Većina muzičkih škola ne može primiti sve prijavljene učenike.

U svojoj novoj knjizi *Vergnügen in Dur und Moll* (»Uživanje u duru i molu«) Siegfried Sterner, muzikolog i publicist iz Frankfurta, donosi sljedeće podatke: u njemačkim obiteljima ima ništa manje nego 5 milijuna blok-flauta, 2,5 milijuna gitara, 2 milijuna glasovira i oko 800 tisuća violina. O ostalim, manje popularnim instrumentima ne navodi brojke. Oko 22,1 milijuna obitelji posjeduju bar jedan instrument. To je otprilike 10% više nego prije pet godina. Analizirajući razloge tog nanovo probuđenog zanimanja i oduševljenja za kućno muziciranje, Sterner smatra da je to izraz otpora protiv konfekcioniranja. Glazba omogućuje, kao malo koja druga aktivnost, da se pojedinac povuče u sebe, a istovremeno ga zajedničko muziciranje povezuje s drugim sviračima.

I sam Sterner je od ranog djetinjstva prakticirao kućno muziciranje i tek pod, relativno, starije dane diplomirao muzikologiju. Svojom knjigom nije želio objaviti neki znanstveni rad, nego prvenstveno dati savjete iz vlastitog iskustva. Prema njegovu mišljenju svaki prosječno nadareni je u stanju svladati 20-tak različitih instrumenata do tog stupnja da mu pružaju različite mogućnosti kućnog muziciranja.

Starosna granica za učenje nekog instrumenta ne postoji. Odrasli čak imaju prednost pred djecom, jer se mogu bolje koncentrirati i u prosjeku brže napreduju. Ta »kasna zvanja« će doduše rijetko kada postati virtuoz, ali će u svakom slučaju postići tehničku razinu dovoljnu za skladno i ugodno kućno muziciranje.

Na koncu autor predlaže da večernji tečajevi za izobrazbu odraslih obuhvate i glazbu. I da muzičke škole kao i nastavnici glazbe usklade nastavni program i metodu imajući u vidu ne samo djecu nego i »seniore«.

Rade STANKIĆ

ROD — OTOK SUNCA

Prema grčkoj mitologiji priča kaže: Kada je bog Zeus na Olimpu dijelio Zemlju među bogovima, tada nije bio prisutan Helios. On se nalazio na svome dnevnom sunčanom obilasku oko Zemlje, pa je zaboravljen. Kad se vratio na Olimp, uvidje da je ostao prikraćen te se pobuni. Zeus, da ispravi svoju grešku dade mu zemlju opkoljenu morem. On se tada oženi nimfom Rodos, Afroditinom kćerkom, i po tome otok dobi ime.

Rod je najveći otok u grupi Dodekaneza, smješten pred obalom Male Azije (11 milja udaljen). Obuhvaća površinu od 1404 km². Gorovit je. Niži dijelovi su obrasli crnogoričnom šumom i zelenim raslinjem. Vozeći se duž otoka nailazili smo najviše na plantaže agruma (limun i naranča), a gaje se masline, smokve i vinova loza. U unutrašnjem dijelu otoka uzgajaju se ovce i koze. Na Rodu je razvijena proizvodnja keramike i čipkarstvo te razni uslužni zanati. U toku godine, otok ima 300 sunčanih dana, a oplakuju ga Egejsko i Sredozemno more. Ima lijepe plaže, a izrazi divljenja mogu se čuti na raznim jezicima svijeta.

Povijest otoka je dosta burna, jer su njime mnogi gospodarili. Prisjećam se podataka koje sam tamo čula. Od 1309. godine do 1522. njime je upravljao Veliki meštar, od 1522. g. do 1912. g. pada pod Turke (kad su vitezovi sv. Ivana bili protjerani na Maltu, potom prijedode u Rusiju, a čak se spominje i naše mjesto Pakrac gdje su boravili). 1912. g. do 1945. g. zaposjeli su ga Talijani. 1947. g. Dodekanezi su pripojeni Grčkoj.

Posjetila sam nekoliko mjesta. Na istočnoj obali je gradić Triante s lukom u koju su u prošlosti prvi doplovili Feničani. 15 km uzbrdo vodi cesta u Philerimos. Tu je crkva sv. Marije iz 14. stoljeća, oslikana freskama (sada oštećenim) i manastir. Ispred crkve za vrijeme Talijana, napravljen je Križni put s postajama od mramora u dugačkom drvoredu čempresa. Mjesto Kamiros ima ruševine akropole koje se uspoređuju s Pompejima. Na zapadnoj obali otoka nalazi se grad Lindos. Akropola mu je na visokoj i strmoj stijeni s bogatim ostacima. Današnje mjesto je na strmini, uskih ulica, popločenih sitnim oblim kamenjem, bijele i crne boje. Dvorišta, zidom zatvorena na isti su način popločena, i tu se vidi bogatstvo grčkih motiva. Jednom riječju, to su mozaici. Kuće su oblika kocke s ravnim krovovima, bijele i čiste. Stanovnici su moreplovci. Danas je tu stjecište svjetskih bogataša, koji ljetuju u kućnom smještaju. Tu je crkva sv. Jurja u izrazitom bizantskom stilu i bogata freskama. Na samom vrhu otoka smjestio se glavni grad otoka, Rodos. Tu nalazimo tragove i starog i novog. Po novom je sličan svakom evropskom gradu: zgrade, trgovine, gostionice (ta-verne), pa ču se zadržati na opisu staroga. Stari Rodos je opasan zidinama koji datiraju još iz doba Bizanta, kasnije ih obnavljaju Ivanovci (vitezovi sv. Ivana). Unutar zidina je palača Velikog meštra. Po završetku križarskih ratova oni preuzimaju samaritanšku dužnost, a potom obrambenu, pa čak i vladaju 1309—1522. g.). U tom dijelu nalazi se hram Afroдите, bizantinska crkva, Sulejmanova džamija, arheološki i drugi muzeji. Na brežuljku sv. Stefana (Mon-